

L'ètica al supermercat

Dll, 27/10/2014

[Persona, Empresa i Societat](#)

Ho recordo com si fos ahir, tot i que d'això -com de tantes coses- fa ja molts anys. Tants que en aquell temps compràvem amb pessetes. Durant l'estiuieig solíem anar de tant en tant a fer les compres d'intendència a una gran superfície comercial. Allà vaig rebre una classe d'ètica que no oblidaré mai.

Durant molt de temps, era habitual trobar escampats a l'aparcament els carrets de la compra, amb risc evident per a les carrosseries dels cotxes, tot i els amables i omnipresents missatges que indicaven on hauríem deixar-los, i que ens exhortaven a fer-ho pel bé de tothom. Fins que va arribar el dia en què, amb gran sorpresa per part nostra, en arribar els trobàrem perfectament alineats al seu lloc (i, per cert, ja no vam veure més al noi que treballava empenyent-los per posar-los en ordre). Aquest miracle s'havia esdevingut gràcies a l'enginyós mecanisme que permet disposar del carret, previ dipòsit d'una moneda, que es recupera quan s'encaixa el carret ja buit en un altre ja ordenat en perfecta alineació. D'aquesta manera, la necessitat que el client té del carret i l'interès que té en no regalar la seva moneda el fan cooperar en el manteniment de l'ordre general de l'aparcament.

En un mecanisme tan trivial es sintetitza un debat que amara la reflexió moral contemporània. Un debat, d'una banda, entre els que creuen que els individus actuem sempre moguts pels nostres interessos i, consegüentment, que en la il·lustració i clarificació del que són més autènticament els propis interessos es condensa tot projecte moral possible, tant personal com social. D'altra banda, els que creuen que només es pot parlar pròpiament de moral quan hom va més enllà del propi interès i es preocupa activa i conscientment dels altres, per la comunitat o pel bé comú. En el límit, hom diria que la partida es juga entre la moral tancada en només l'interès davant de la moral buida d'interessos. En el primer cas, l'interès i l'amor propis ho acaben explicant i justificant tot en el terreny moral, i converteixen en incompreensible qualsevol decisió que no s'hi redueixi. En el segon cas, qualsevol contaminació d'interès devalua o anul·la automàticament la moralitat de l'acció. No hi ha alternativa: o herois o vilans.

Encara que alguns investigadors assenyalen que els comportaments freqüents responen millor als incentius econòmics, mentre que les decisions importants i significatives (i poc freqüents) poden i solen incorporar més explícitament dimensions de valor, podem contemplar el nostre aparcament com una paràbola del que alguns consideren que són les possibilitats i els límits de l'ètica empresarial: cap campanya sobre el respecte als altres o el civisme hagués aconseguit una millora de la convivència com l'interès en no perdre vint duros. Del que es tracta doncs, diran els avisats, és d'incentivar la cooperació. És un problema de resultats desitjats, no de canvi o desenvolupament personal i organitzatiu. No ens fiquem en embolics.

És cert que, per bé que els fets mostren també que els humans actuen de vegades (o sovint?) per motius irreductibles a càlcul interessat, seria il·lús plantejar la convivència ignorant el llenguatge universal de l'interès. Però també és cert que seria inhumà plantejar la vida social donant per descomptat que només som capaços d'actuar per interès. En el fons, doncs, el nostre aparcament ens interroga

sobre els processos que configuren el desenvolupament moral en el si d'una col·lectivitat, i sobre el paper que juguen tots els actors en aquests processos, incloses les empreses. Llevat, és clar, que partim del supòsit que les capacitats morals que es requereixen en el context empresarial siguin les mateixes que es van desenvolupar per aparcar correctament en el nostre supermercat. En darrer terme, doncs, quan avui parlem d'ètica empresarial la qüestió de fons que no se sol explicitar ni afrontar és si ens conformem o ens resignem a pensar que l'ètica empresarial només pot ser -en aquest sentit- una ètica de supermercat. O acceptar en nom de la lucidesa i del realisme, que ni som capaços de res més, ni és raonable esperar res més .

Però, d'altra banda, és important no fer el bufanúvols ni fer-nos trampes al solitari. Paradoxalment s'ha posat de moda quan s'analitza la crisi que estem vivint proferir grans jeremiades lamentant la cobdícia i el desvergonyiment de determinats personatges o de tota una casta professional, i sant torenm-hi al lament de com som els humans, de si no hi ha res a fer, i de a veure si millorem el nivell de la nostra educació moral. Cosa que no deixa de ser veritat si no fos pel petit detall que això ens permet personalitzar el desastre i ignorar el que quan era jove en dèiem "el sistema", que segueix tan tranquil mentre concentrem les nostres energies en injuriar els indecents per la seva indecència. I després ens estranya que la vida segueixi igual, que cantava aquell. Hi ha hagut molt indecent deixat anar, però la partida no es juga únicament en predicar la decència i educar per a això, i després creuar els dits. Sense entrar decididament en els sistemes d'incentius, en les estructures de govern, en el pes de determinats lobby, en les regulacions internacionals, el desordre, com al supermercat, persistirà i es reproduirà, cancerígenament. Però el risc aquí ja no serà abonyegar alguna carrosseria, sinó destrossar vides i cohorts generacionals senceres. O, en paraules de Bauman, construir una societat que genera residus humans.